

ker mu bodo jemale ugled, pa tudi državi, ker ji bodo zmanjševale avtoriteto. Nam se zdi, da so se s temile trditvami nekateri vladni gospodje Zupanske zveze že ne zaleli, pa vsaj zelo prenašli. Šolski zakon je od Nj. Vel. kralja potrjen in ni hče, najmanj pa od vlade postavljeni župani in občinski odborniki, nimajo pravice, da bi zaradi tega delali v občinskih sejah z učiteljskim kake »špekta«l. Sploh pa je kurivo in stanarina zadeva šolskih in ne političnih občin, in je zato še manj opravičljivo, da bi občinski odbori na ta ali oni način proti zakonu in učiteljskemu ruvali. Da bi izvršitev od Nj. Vel. kralja potrjenega zakona, oziroma morebitne sledeče zabavljice zmanjševale avtoriteto države, je gorostasnost. Ravno narobe je

RADO BITENC:

Aktualna vprašanja.

Z novim zakonom o narodnih šolah je postavljen trden temelj za vsestranski razmah in razvoj narodnega šolstva. Določbe zakona so jasne, v kolikor niso, jih pojasni pravilnik. Kljub vsej jasnosti pa bo potrebno za gotova vprašanja vsestranskega in smotrerenega proučevanja.

Zelo vidna je določba o razširjanju šol in določba o učiteljskih stanovanjih. S prvo se je zagotovilo vsem šolam enakomerni razvoj, kar se v preteklosti ni dogajalo; z drugo se je rešilo dolga desetletja pereče vprašanje za podeželsko učiteljsvo. Ze ti dve določbi sami pomenita veliko pridobitev za narodno šolo, posebno podeželsko. Povzročili pa bosta mnogo debat, namišljene nezadovoljnosti in nerazpoloženja. Učiteljsvo bo moralo slišati in prenesti marsikatero pikro pripombo. Razni očitki gotovo ne bodo našemu stanu v korist. — Delavci na deželi predobro vemo, kako daleč je uvidenost ljudstva v takih in podobnih vprašanjih. Seveda so določbe zakona jasne, stvar se bo morala izvesti. Rešitev je zelo nujna: Koliko šol čaka na razširjenju, koliko učiteljev (ic) stanujočih v temnih, zaduhlih bajtah, čaka na kolikor toliko udobno in zdravo stanovanje.

Prezreti pa ne smemo pri tem vprašanju izvedbe teh zakonitih določb. Potrebna je tudi zadovoljiva rešitev za davkoplačevalca. Res, imamo banovinski šolski odbor, v katerem kompetenco spadajo taka vprašanja in ki bo skušal najti ugodno rešitev. Ker pa ta vprašanja zadevajo naš stan in to precej živo, mislim, da ni odveč, ako se oglasi tudi učiteljsvo, posebno upravitelji kot poslovođe krajevnih šolskih odborov, ki imajo hvalno pa tudi nevaležno polje za udejstvovanje v korist šole in ki bodo pri vsem najbolj prizadeti.

Iz poročil nedavne seje banovinskega šolskega odbora je razvidno, da je nujno potrebno preskrbeti 150 šolam manjkajoče razrede. Koliko razredov bo treba preskrbeti v bližnji bodočnosti? Koliko učiteljskih stanovanj bo treba sezidati? Kakšne vsote bodo za to potrebne?

Po mukepolnih, dolgotrajnih sejah krajevnih šolskih odborov se ne bo prišlo do nobenih sklepov. Po posredovanju banovinskega šolskega odbora, zanašajoč se na podporo, se bo končno sklenilo najeti dolgoročno amortizacijsko posojilo. Skušali bomo dopovedati, da se izdatki ne bodo občutili, ker jih bo sedanja generacija krila le delno. Seveda bodo te besede le pesek v oči! Pri 20letnem amortizacijskem posojilu se izdatki podvoje, pri 50letnem pa potroje. Pri 50letni amortizaciji z 10% se v 12 letih plača na obrestih vsota v višini izposojenega kapitala, pri tem pa se je odplačala istočasno komaj petina izposojenega kapitala. V naslednjih 38 letih pa je še odplačati 4/5 kapitala in za obresti še znesek v višini izposojenega začetnega kapitala. Pri tem pa obstoja še nevarnost, da dolg še ne bo odplačan, ko bo za šolo potrebno drugo tako posojilo.

Rešitev z dolgoročnimi amortizacijskimi posojili v teh zadevah ni gospodarska in preobčutno obremenjena davkoplačevalca. Na izdatke podpore tudi ni računati. Malce podpora situacije ne izpremeni.

O razvoju in delovanju Mladinske Matice.

Ni dolga doba pred nami, ki jo zaznamuje veličastna mladinska ustanova »Mladinska Matica«. Samo tri leta obstoja so tu, a vendar lahko že sedaj pokaže kaj lep moralen uspeh.

Z dejanskim poslovanjem je pričela »Mladinska Matica«l v prostorih Učiteljske tiskarne v Ljubljani. Po raznih sestankih je bila prva seja dne 15. oktobra 1927. Na tej seji so člani odbora pripravili razne smernice za to književno ustanovo. Treba bi bilo ugotoviti program, a rokopisov še ni bilo nobenih na razpolago. Poleg tega je bilo treba proračunati finančno stran, kalkulirati na podlagi ponudb raznih tiskarn, da bi knjižice ne bile predrage, pa da bi ustanova ne prišla v škodo, oziroma bi morala delati s posojilom. Vse to je viselo tem težje v zraku, ker se cele mesece ni vedelo zanesljivo, kako se bo odzvalo učiteljsvo in učenci. Na mnogih sejah se je razpravljalo o predlogih glede izdaje publikacij, glede ilustracij in pisateljev, seveda izčrpno z ozirom na mladino. Vedno se je skrbelo za propagando v dnevnikih. Uredila so se poverljivstva za šole in vse potrebno za zbiranje denarja.

Prvo leto smo imeli zelo pomanjkljiv prostor, zborovali smo med vedno prihajajočimi strankami, ni bilo ne inventarja, ne omar za arhiv in za knjižnico.

Za pridobitev dobrih izvirnih in umetniških spisov je odbor razpisal kolikor mo-

res, kar Zupanska zveza trdi, čeprav nam je znano, da se v nekaterih občinskih odborih nastopa proti šolskemu zakonu.

Slednjič še to: Sedanjí državni vodilni krogi vedo, kaj delajo, zato pa naj občinske uprave, oziroma nekateri gospodje župani pokažejo v reševanju težavnijših vprašanj občinske finančne politike kaj talenta, pa bo vse šlo. Samo nekaj dobre volje je treba, to je tudi res. Kjer pa te ni, in ni zmožnosti, naj pa dobe v roke vodstvo občinskih uprav novi ljudje. Dovolj je še poštenih, sposobnih in državi vdanih mož, ki so se otreli starih predsodkov in ki se bodo znali pogloti pri vsem svojem javnem delovanju v razmere, nastale v naši državi po 6. januarju 1928.

Najboljše gospodarstvo je gospodarstvo z »gotovim«l novcem, kar bo treba pri tem upoštevati.

Oziraje se na to, sta možni dve ugodni rešitvi:

1. Uvedba obveznih fondov s proračunskim letom 1931. po krajevnih šolskih odborih tako, da bi se v nekaj letih zbrala potrebna vsota (sestaviti bi se moralo takoj na črt stavbe s pripadajočim proračunom). Iz vsakoletnih obresti fonda bi se krili izdatki za stanarino učiteljsvu. Ubožnejšim krajem pomaga banovina. Sicer bi se pri tem težke razmere zaradi pomanjkanja učnih prostorov raztegnile še na nekaj let (se bodo itak), učiteljsvo bo odložilo vselitev v nova stanovanja in sprejemalo odškodnino v obliki stanarine tako dolgo, dokler ne bodo stanovanja na razpolago. Pri tem bi bilo potrebno podaljšati rok v § 173. zakona o narodnih šolah na 10 let. Obstojeca stanovanja naj bi se ocenila in učiteljsvu izplačala razlika. V krajih, kjer absolutno ni dobiti primerne stanovanja, naj banovina takoj omogoči zidanje s podporo v obliki brezobrestnega posojila, ki bi se z ozirom na razmere delno odpisalo.

2. Banovina, oziroma banovinski šolski odbor prevzame preskrbo potrebnih razredov in zidanje učiteljskih stanovanj v svoj program, ki naj ga izvrši povsod in z lastnimi sredstvi.

Ta gradbeni načrt bi se dal izvesti v zakonitem roku, zahteval bi za nekaj let višje obdavčenje, ki pa ne prihaja v poštev, ker bi itak skoraj vsi šolski okolishi morali nositi še večja bremena mnogo več let.

Z gradnjo bi se pričelo v najpotrebnejših krajih, kjer je pomanjkanje prostorov zelo občutno in v prvi vrsti, kjer manjka sorazmerno največ učiteljskih stanovanj.

Prednosti tega načrta bi bile:

a) Vsak okoliš bi prispeval po svoji davčni moči, bogatejši kraji bi pomagali revnejšim. Bremena bi bila razdeljena najpravičnejše.

b) Onemogočeno bi bilo vsako zapostavljanje šol, t. j. vse šole bi imele enakomerno sorazmeren razvoj. Šolstvo ne bi bilo toliko odvisno od nekaterikov, ki so poklicani delati za razvoj šole, s svojo nekulturno neuvidevnostjo pa razvoj šole zavirajo.

c) Najhitreje bi prišle šole do potrebnih razredov, učitelji do dobrih stanovanj, davkoplačevalci pa bi prihranili sebi in potomcem lepe vsote.

Pri razširjanju šol bo treba rešiti še eno vprašanje. V krajih, kjer ni nobenega izgleda, da bi privatna iniciativa, naj si bo to zaradi nemožnosti ali nerazumevanja, skrbela za narodno prosvetevanje, bo vsekakor potrebno omogočiti učiteljsvu kulturno delovanje s tem, da bi se šolam priključili potrebni prostori, ki bi služili temu namenu. Mislim, da bi ne bilo težko preskrbeti takim krajem primerno dvorano (v velikosti razreda) z odrom, ki bi na deželi zadostovala za šolske namene (telovadnica, dvorana za šolske slovesnosti in prireditve) in ki bi omogočila ustanovitve šolskega društva pod čigar okriljem bi učiteljsvo koncentriralo svoje delovanje za dobrobit naroda in države.

goče visoke nagrade, odzivi so bili pa majhni in treba je bilo osebno iskati prispevke pri vseh znanih slovenskih pisateljih. Prvotno se je računalo samo na 10.000 naročnikov ali na kakih 10% šoloobiskujočih otrok, mislilo se je pa tudi na širok razvoj.

Na več strani se je odsek obrnil za podporo in večji odvzem knjig. Bivši ljubljanski občinski odbor je naročil za 6000 Din knjige »Sadjarčiki«. Večje število knjig je prevzela bivša »Jugoslovanska Matica«, za 3000 Din; Ciril-Methodova družba za 5000 Din in »Brezalkoholna produkcija«l za 1500 Din.

Glede »Zvončka«l ni odbor stavil nikakih mej in je stal na stališču, da poleg »Mladinske Matice«l vedno lahko neovirano izhaja vsak drug list.

V drugem letu so se pomnožile publikacije s četrto knjižico. Nadaljnji književni program se je sestavljal za približno 10 let. Kaj takega prav točno ne more zaznamovati nobeno enako podjetje, ker je izdajanje knjig v veliki meri odvisno od došlih rokopisov. Ako jih odbor ne dobi, mora pač misliti na kaj drugega program.

»Mladinska Matica«l ima v pravih določeno, da tudi drugače pomnoži slovstvo. Zato se je v tretjem letu odločila za izdajo posebne lista za mladino. Tudi za ta namen je bilo treba najti pravo gospodarsko ravnanje. Prvotni namen lista je bil, da bi bil po možnosti prirojen za vso mladino od

najnižjega do najvišjega razreda. Po raznem pretresovanju smernic, propagande, naklade in urejevanja je prišel na dan mladinski list »Naš rod«. Ta se je urejeval do nadaljnjega ločeno od »Mladinske Matice«, a se je namenjen v prihodnje zopet z njo združiti.

Toliko predstavim za kratek vpogled v zasnovano mladinsko književno organizacijo. Nadaljnje podatke bo podal iz odseka tov. Ako bi hotel več podrobnosti omenjati, bi moral čitati vse zapiske sej. Teh je bilo v I. letu 32, v II. letu 21, v III. letu pa tudi okrog 30. Odbor je delal vsa leta brezplačno.

V vzpodbudo dostavim še tole:

Upanje in bodočnost naroda je mladina. Tako kakor pravi pesnik Medved:

»Mladina ti budiš nam upe zlate,
srce dvigajo pogledi nate.«l

Naravno je, da mora vzgoja imeti smisel in vodstvo mladinskih knjig. To velja posebno v času, ko ima tisk toliko vpliv na mišljenje in izobrazbo naroda.

Če ima knjiga namen, da vodi narode k sreči; če naj upoštevamo besede, da je knjiga moč, ki narode nad čase dviga, potem je dolžnost učiteljsva, da vedno pospešuje dobro mladinsko književnost.

Fort. Lužar, banski šolski nadz.

Univerza — domena odličnjakov.

Pred kratkim so časopisi prinesli avtentično vest, da bodo mogli v bodoče posečati kot redni slušatelji univerzo vsi oni maturanti učiteljska, ki bodo z odliko ali vsaj prav dobrim uspehom dovršili učiteljske. Pozdravljamo in se veselimo sadu, ki ga je rodila daljša borba, ki se je vodila v tem pravcu. Vendar z deljenimi občutki.

Spuščam se na spolska tla, v nekakšno borbo s predsodki. Predsodki so velesila. In vendar. Govorim v imenu vseh onih, ki jih je bojna vihra iztrgala iz rednega študiranja in jih zanesla v neurejene razmere. Govorim v njihovem imenu, čeprav me je za to poveril le moj čut za pravičnost.

Vsi mi, precejšnja množica nas je, smo se vrnili iz bojnega polja med šolske stene. Hiteli smo s študijem, primanjkovalo je učnih moči, na hitrico so stresli v nas učnost, nas potisnili v razne tečaje, da smo liki prva napadala patrolja hiteli na branike prosvete. No, razumljivo je, da velika večina ni mogla doseči niti prav dobrih uspehov, koliko manj je bila mogoča odlična kvalifikacija. Šli smo pa v šolo s širokim pogledom v svet, mladi po letih, a stari po skušnjah. Tekom učiteljevanja je sleherni skušal nadoknaditi to, kar je bilo pomanjkljivega v njegovi izobrazbi. V prednjih vrstah jih najdemo, delajo, se udeležujejo vsestransko, njih strokovna kvalifikacija je skoro vsa odlična.

Zrtvovati so morali svoja leta, preživeti najlepšo mladost v krvavih bojih, in so se kot nekakšni invalidi vrnili domov. Mnogo kdo teh bi rad danes na univerzo, a mu je pred nosom zaklenjena z »odličnim, prav dobrim«l ključem.

Morda prav doslej še nihče našega letnika ni pomislil na to, prepričan pa sem, da bi se jih nekaj dvignilo in se znova vsedlo za knjige. Univerza ni nikakšna hiša za le-nivce. Tam mora vsak prijeti za knjige in študirati. Zato je popolnoma neutemeljen sleherni predsodek kakor n. pr. kaj bodo študirali slabše kvalificirani, deloma že nadtridesetletniki, družinski očetje in tako. Tam jim pač nihče ne bo ničesar spregledal. In dalje, vsak bo študiral na svojo pest, država ne predvideva podpore, drugih bonitet tudi ne. Kje so tu resne ovire? Znano je, da je baš odlično »izpričevalo«l bilo večkrat in je opetovano predmet raznih zafrkacij, čeprav večkrat po krivici. Življenjska borba, skušnje in uravnoteženost vsekakor odtehtata še tako izvrstno dokazilo kandidatove zrelosti.

Invalidom, dobrovoljcem so naklonili razne udobnosti. Mi smo izgubili leta, po pravici se smatramo za vredne, da se nam v oziru univerzitetnega študija odpro vrata na stesaj. Če bomo slabo študirali, bodo že poskrbeli, da bomo zlezli »skozi«, tu je vsaka širokogrudna bojazen odveč.

Nočem kritizirati pomembne pridobitve, hotel sem le opozoriti na nas in naj spregovorim še zadnjo: dostop na univerzo kot redni slušatelj naj bi imel vsak učitelj, učiteljica. Kdor se čuti močnega, bo bržkone zmagal, slabši se ne bodo upali skozi sito. Čemu meje. Vsak državljani imej pravice do najvišje izobrazbe, kakor je to že uvedeno v nekaterih naprednih državah. Kako se bo usidral pozneje je njegova stvar.

Res, da je navidezno potreben nek numerus clausus da ne nastane hiperprodukcija inteligenčnega proletariata, ki ustvarja premočno konkurenco. Nu, konkurenca je dobra stvar, ona nivelira tako življenske vrednote kakor duhovne. Kdor se naveliča tu naj gre tole kamenje.

Baš zaradi omenjenih dejstev bi bila potrebna čim večja toleranca te ideje, ki je bila pa že nešteto krat v najrazličnejših oblikah izražena. Da se končno zopet omejim: prosim predvsem kolege izza vojne, da se oglašajo v listu k besedi, vse ostale pa, da vsestransko podprejo borbo za pravice, ki jim pripadajo po človeških zakonih. Uporabil bo pa pravico le oni, ki se čuti močnega, ki želi po trudu k zvezdam.

Obleke kemično čist, barva, pliesra in lika tovarna JOS. REICH.

Rasporeditev nadzorniških srezov in sedežev v Jugoslaviji.

Predsednik vlade je izdal na predlog ministrstva prosvete pod III. br. 31.411 od 17. junija 1930. sledečo rešitev:

Na osnovi čl. 49. in v zvezi čl. 28. in 29. zakona o notranji upravi in § 115. Zakona o narodnih šolah

rešavamo:

da se po številu učiteljsva, šolskih razredov, otroških vrtcev in drugih prosvetnih ustanov, po terenskih in prometnih razmerah ustanovijo šolski srez in sledeči način, a sedeži sreskih šolskih referentov bodo v označenih krajih:

1. Dravska banovina.

Št.	V sestav šolskih spadajo politični srez	Sedež sreski šol referenta
1.	Brežiški	Brežice
2.	Gornjegrajski	Gornji grad
3.	Dolnjelendavski	Dol. Lendava
4.	Dravograjski	Prevalje
5.	Kamniški	Kamnik
6.	Kočeovski	Kočevje
7.	Konjiški	Konjice
8.	I. Kranjski	Kranj
9.	Krški	Krško
10.	Laški	Laško
11.	Litijski	Litija
12.	Logaški	Logatec
13.	Ljubljanski vzh.	Ljubljana
14.	Ljubljanski zah.	Ljubljana
15.	Ljutomerski	Ljutomer
16.	Maribor mesto	Maribor
17.	Mariborski I. b.	Maribor
18.	Mariborski d. b.	Maribor
19.	Murskosoboški	Murska Sobota
20.	Novomeški	Novo mesto
21.	Ptujski	Ptuj
22.	Ptujski Ormoški	Ptuj
23.	Radovljanski	Radovljica
24.	Slovenjegrajski	Slovenjgradec
25.	Celjski vzh.	Celje
26.	Celjski zah.	Celje
27.	Čabarski	Kočevje
28.	Šmarnski	Šmarje
29.	Mesto Ljubljana	Ljubljana
30.	II. Kranjski	Škofja Loka

Slede ostale banovine, in sicer se predvideva za posamezne banovine sledeče število šolskih srezov, oziroma nadzorništvo: 2. Savska banovina 68 sreskih in 50 šolskih nadzorništvo (med njimi kot 46. srez črnomeljki s sedežem v Črnomlju); 3. Vrbaska banovina 21 sr. in 10 šol. nadzorništvo; 4. Primorska banovina 20 sr. in 15 šol. nadzorništvo; 5. Drinska banovina 41 sr. in 25 šol. nadzorništvo; 6. Zetska banovina 32 sr. in 21 šol. nadzorništvo; 7. Dunavska banovina 52 sr. in 46 šol. nadzorništvo; 8. Moravska banovina 41 sr. in 23 šol. nadzorništvo; 9. Vardarska banovina 48 sr. in 32 šol. nadzorništvo; 10. Področje uprave mest Beograda je razdeljena na 4 rajone s 4 nadzorništvi. — Skupno je tedaj: 357 šolskih srezov (rajonov) in 256 sr. šolskih referentov.

Zakon o izpremembah in dopolnitvah zakona o narodnih šolah z dne 5. dec. 1929.

Na predlog ministra prosvete in v soglasju s predsednikom ministrskega sveta je Nj. Vel. Kralj podpisal zakon o izpremembah in dopolnitvah zakona o narodnih šolah z dne 5. decembra 1929, ki se glasi:

§ 1. — § 43. se izpremeni sledeče:

Verski pouk je obvezen za vse priznane veroizpovedi.

Pouk v posameznih krajih vrše pri padniških svoje vere duhovniki dotičnega kraja ali njihovi namestniki. Banskim upravam jih predlaga pristojna verska oblast v imenovanje in razreševanje. V to svrhu jim lahko dotična občina daje gotovo nagrado. Oni morajo biti državljani kraljevine Jugoslavije.

V slučaju njihovega službenega ali drugega zadržka, jih je dolžan nadomeščati učitelj dotične šole, ako je iste vere. Na predlog pristojne verske oblasti je lahko taka zamenjava tudi stalna.

Ako se pristojna verska oblast ne poriga za verski pouk in ne predloži potrebnih predlogov za imenovanje veroučitelja, izda na prošnjo interesentov potrebne odredbe banska uprava in ministrstvo prosvete.

V šolah, v katerih bi imeli veroučitelji najmanj 20 tedenskih ur ter najmanj 20 učencev v vsakem razredu ali oddelku, se lahko postavljajo tudi posebni veroučitelji. Te postavlja minister prosvete iz vrste kandidatov, ki so dovršili bogoslovski študij in, ki mu jih predloži pristojna verska oblast.

Učitelji verouka, če so v svojstvu uradnika ali brez tega svojstva, so dolžni pri svojem šolskem delu držati se predpisov šolskih zakonov ter šolskega in učnega reda, kakor ostali učitelji.

Veroučitelje lahko razreši dolžnost minister prosvete na predlog banske uprave, ako njihovo delo v šoli ne odgovarja pedagoško-metodičnim načelom, ali njihovo obnašanje v šoli in izven nje ni v skladu s splošnim smotrom narodnih šol. O takih razrešitvah se obvešča vselej pristojna verska oblast.